

IN MEMORIAM
DR. GERHARDA WILBRINK

19 juli 1875-17 januari 1962

Op 17 januari 1962 overleed in haar geboorteplaats Lunteren op hoge leeftijd Mej. Dr. G. WILBRINK. Na een studie voor de akte M.O. biologie en een assistentschap bij de plantkunde gedurende een jaar aan de Rijksuniversiteit te Utrecht, vertrok Mej. WILBRINK in 1903 als eerste vrouwelijke bioloog naar Java, waar zij was aangesteld voor het uitvoeren van botanisch onderzoek over de indigo-plant. Reeds in 1905 ging zij over in dienst van het Proefstation voor de Java-Suikerindustrie en werkte zij tot 1907 in Pekalongan en daarna tot 1912 te Pasoeroean.

Zoals bekend, vond de oprichting van proefstations voor de suikerindustrie in de jaren 1885-1887 haar oorsprong in het plotseling op katastrofale wijze optreden van de z.g. serehziekte, die uitsluitend tot Java beperkt is gebleven en waarvan aard en oorzaak nog niet waren gevonden, toen de ziekte na 1926 haar betekenis voor de praktijk verloor omdat het Proefstation erin was geslaagd hoog producerende, serehresistente rietklonen te verkrijgen. De ziekte gaat met de stekken over op de volgende aanplant, waar zij zich dan vanzelfsprekend sterk uitbreidt. De ontdekking dat de ziekte niet optrad boven een zeker niveau

boven zee, leidde al spoedig tot de aanleg van plantriëtuinen in de bergen, waardoor men zich van kostbaar, doch gezond plantmateriaal kon voorzien. Daarnaast trachtte het Proefstation door middel van kruisingen serehresistente klonen te verkrijgen en door fytopathologisch onderzoek de oorzaak van de serehziekte op te sporen.

Aanvankelijk heeft Mej. WILBRINK hoofdzakelijk in de eerstgenoemde richting gewerkt en zij was het, die de rietkloon 2364 POJ (= Proefstation Oost-Java) verkreeg, die volkomen serehresistent is, maar die voor de praktijk te laag produceerde. Deze 2364 POJ is echter de moederplant geweest van de vermaarde kloon 2878 POJ en komt in de afstamming van alle latere POJ-klonen voor.

In 1912 verliet Mej. WILBRINK Pasoeroean om, na een Europees verlof, in 1913 aan een Onderafdeling van het Proefstation te Cheribon terug te keren. Van dat ogenblik af verrichtte zij in hoofdzaak fytopathologisch onderzoek. Te Pasoeroean vatte de mening post dat serehziekte en een andere belangrijke, eveneens met de stekken overgaande ziekte, nl. de gomziekte, identiek waren en dat gomziekte eenvoudig een acute vorm van serehziekte zou zijn. In beide gevallen kan men uit door deze ziekten aangetast riet bacteriën isoleren, maar het bewijs ontbrak dat deze bacteriën de oorzaak van de ziekten waren. Deze bacteriën bemoeilijken echter in hoge mate bacteriologisch onderzoek. Het trok dan ook, eveneens in andere suikerriet verbouwende landen, sterk de aandacht dat Mej. WILBRINK er in 1921 in slaagde de in reincultuur zeer langzaam groeiende bacterie te isoleren, die de gomziekte (leaf scald) veroorzaakt, en dat zij tevens kon aangeven hoe uitbreiding der ziekte kan worden voorkómen door bij het kappen van stekken het kapmes telkens met lysol te ontsmetten.

In het volgende jaar vond Mej. WILBRINK dat ook op Java een andere ernstige ziekte, de gelestrepenziekte (mosaic disease), veroorzaakt door een virus, wordt verspreid door gevleugelde exemplaren dan een normaliter op maïs levende bladluis, *Aphis adusta*, wat juist door E. W. BRANDES in Louisiana was ontdekt. Deze onderzoekingen waren aanleiding dat de Rijksuniversiteit te Utrecht in 1923 het eredoctoraat verleende aan Mej. WILBRINK.

In hetzelfde jaar trok een publikatie van E. VAN SLOGTEREN haar aandacht, waarin deze beschreef hoe de geelziekte van de hyacint door een warmwaterbehandeling kan worden genezen. Zij probeerde onmiddellijk of zulk een behandeling ook tegen gomziekte kon helpen, echter met negatief resultaat. Met de bedoeling na te gaan, of nog langs andere weg kon worden bewezen dat serehziekte en gomziekte niet identiek zijn, onderwierp zij ook serehzieke stekken aan een warmwaterbehandeling met het verrassende resultaat dat deze volkomen gezonde planten opleverden. Zelf zag zij in deze vondst weinig belang voor de praktijk, maar weldra werden op enige vooruitstrevende suikerfabrieken grote installaties gebouwd om op praktijkschaal plantmateriaal aan de warmwaterbehandeling te onderwerpen, en met volledig succes.

1925 verliet Mej. WILBRINK de dienst van het Proefstation en ging een reis maken langs de suikerriet verbouwende landen der wereld. Toen zij in 1926 op Java, waarvan zij moeilijk kon scheiden, terugkeerde, liet zij zich ertoe bewegen de leiding van de haar zo dierbare Onderafdeling Cheribon op zich te nemen. In datzelfde jaar werd haar de gouden medaille van het Algemeen Syndicaat van Suikerfabrikanten in Nederlandsch Indië – een zeldzame onderscheiding – toegekend.

Na bijna 30 jaar tropenervaring verliet Mej. WILBRINK in 1932 Java voor goed. Zij vestigde zich te Lunteren, waar zij een teruggetrokken leven leidde, al was zij nog tot 1956 een belangstellend bestuurslid van het Phytopathologisch Laboratorium „Willie Commelin Scholten”.

Bij het neerschrijven van deze herinneringen beseft men, welk een voorrecht het is, deze zo bijzonder sympathieke vrouw van nabij gekend te hebben. Met hartelijke belangstelling leefde zij mee met haar omgeving. Daartoe moeten niet alleen de wetenschappelijke medewerkers van het Proefstation, waaraan Mej. WILBRINK verbonden was, en hun gezinnen gerekend worden, maar ook de inheemse bevolking, voor welke zij heel veel heeft gedaan. Bij haar vertrek uit Cheribon werd van die zijde op wel zeer treffende wijze getuigenis afgelegd van gevoelens van dankbaarheid en verbondenheid.

V. J. KONINGSBERGER